

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

MIDDEN-DELFLAND HEEFT HET !

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Overgenomen uit tekst missie en visie, vastgesteld door de gemeenteraad op 10 november 2015

Missie gemeente Midden-Delfland

De gemeente Midden-Delfland verbindt het groene landschap met de stedelijke omgeving.

Met de gemeenschap werkt zij aan een betere kwaliteit van leven.

In dit coalitieakkoord leest u hoe wij willen dat met elkaar gewerkt gaat worden aan het behouden en versterken van de mooie kwaliteiten van onze gemeente. Immers Midden-Delfland biedt veel en heeft een mooie schaalgrootte om de krachten van inwoners, ondernemers en organisaties bij elkaar te brengen en te benutten. Wij willen en kunnen dat niet alleen doen. Dit akkoord beschrijft hoe wij verwachten dat het college gaat samenwerken aan het realiseren van de maatschappelijke doelen. Bewust een omschrijving op hoofdlijnen omdat het doel leidend is en de weg ernaartoe in de komende vier jaar in de huidige economische en geopolitieke omstandigheden onvoorspelbaar is. Wij hebben een open houding naar alle partijen en staan open voor nieuwe ideeën.

Inhoudsopgave

	Blz.
Voorwoord	03
Wat voorafging aan de totstandkoming van dit coalitieakkoord	
Inleiding	04
Welke uitgangspunten wij hanteren voor de gemeentelijke taken en positie	
Midden-Delfland heeft het ..	
1. .. een Bijzonder Provinciaal Landschap: <i>voor alle Zuid-Hollanders</i>	06
2. .. een sterke sociale cohesie waar mensen naar elkaar omzien, <i>met persoonlijke ondersteuning voor wie dat nodig heeft</i>	08
3. .. wonen in vitale dorpen, <i>met een uitgebreid voorzieningenniveau</i>	11
4. .. een professionele en lerende ambtelijke organisatie en bestuur: <i>je zegt wat je doet en doet wat je zegt</i>	16
5. Financiën	19
<i>Bijlage 1</i>	
Portefeuilleverdeling	21

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Voorwoord: Wat voorafging aan de totstandkoming van dit coalitieakkoord

Toekomstgericht werken vanuit visie

Midden-Delfland werkt vanuit de visies 'Midden-Delfland®2025' en 'Behoud door ontwikkeling'. Die visies zijn in overleg met inwoners, organisaties, bedrijven en overheden tot stand gekomen. De richtinggevende inhoud hiervan onderschrijven wij. Op hoofdlijnen volgt dit akkoord deze visies. Op het niveau van uitvoering leggen wij toekomstgerichte accenten, mede ook naar aanleiding van gewijzigde vragen van inwoners, de economische en geopolitieke situatie en gewijzigde wetgeving. De huidige visies verlopen in 2025. Met participatie van inwoners bij de sociale gemeenschap en hun eigen woonomgeving stellen wij in deze raadsperiode een Toekomstvisie 2050 vast. Dit met, door en voor onze inwoners, bedrijven en organisaties. Wij spreken hierbij de verwachting uit dat die visie bijdraagt aan dezelfde inhoudelijk goede en constructieve werkwijze die kenmerkend is voor de gemeente en gemeenteraad van Midden-Delfland.

Open blik naar gemeenteraad

Bij de raadsverkiezingen heeft Mijn Partij van onze inwoners de meeste stemmen gekregen. Zij hebben tweemaal hard gewerkt aan het bereiken van een akkoord. Dit is niet gelukt. CDA, VVD en D66 hebben met dit akkoord een nieuwe coalitie gevormd. Hierdoor is het mogelijk voor het zomerreces te starten met een nieuw college.

Dit akkoord is opgesteld vanuit het belang van onze inwoners en de noodzaak voor de gemeente te werken aan de grote maatschappelijke opgaven op sociaal, ruimtelijk en economisch terrein en tegelijkertijd de uitdaging daaraan invulling te geven met beperkte financiële middelen vanuit de Rijksoverheid. Wij lezen in de verkiezingsprogramma's van alle politieke partijen dat zij deze belangen nastreven. Ons akkoord is een handreiking naar alle partijen om samen te werken aan de mooie kwaliteiten die onze gemeente heeft. In Midden-Delfland doen we 'het' samen omdat dat de beste werkwijze is om het verschil te maken in het belang van onze inwoners en het Bijzonder Provinciaal Landschap.

Inbreng maatschappelijke organisaties

In de eerste fase van de coalitiebesprekingen is overleg gevoerd met een breed palet aan lokale verenigingen en organisaties. Die gesprekken zijn bijzonder waardevol geweest. De opbrengst en betrokkenheid van de lokale organisaties is in dit coalitieakkoord verwerkt.

COVID-19

De afgelopen periode is maatschappelijk overheerst door COVID-19. Iedereen in de samenleving is hierdoor getroffen. Deze periode leert ons ook dat een andere blik op de samenleving nodig is en andere behoeften bij inwoners bestaan. Onderstaande constatering is richtinggevend in dit coalitieakkoord. De coronaperiode maakt inzichtelijk dat:

- eenzaamheid is vergroot en laat tegelijkertijd de behoefte aan sociale contacten zien: persoonlijke contacten thuis, in de zorg en ontmoetingen in de publieke ruimte;
- korte ketens belangrijk zijn. Kwalitatief hoogwaardig en betrouwbaar voedsel geproduceerd in de eigen leefomgeving. Daarnaast dat door de beperkte beweegruimte sprake is van een herwaardering van de recreatieve waarden van de nabij gelegen landschappen.

Wij hebben de uitgangspunten uitgewerkt in opdrachten aan het college en verwachten in samenwerking met de gemeenteraad een concrete uitwerking daarvan.

Wij danken Arne Weverling voor zijn betrokkenheid bij Midden-Delfland en zijn langdurige vrijwillige inzet bij het begeleiden van het formatieproces.

Schipluiden, 30 juni 2022

Namens

CDA: Rob Zwaard

VVD: Jacob van der Eijk

D66: Roger Vieira

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Inleiding: Welke uitgangspunten wij hanteren voor de gemeentelijke taken en positie

Overgenomen uit tekst missie en visie, vastgesteld door de gemeenteraad op 10 november 2015

Dit is Midden-Delfland

Op steenworp afstand van Den Haag en Rotterdam ligt een gemeenschap waar landschap en natuur de boventoon voeren. Waar kwaliteit van leven, rust en ruimte de norm zijn. Waar mensen elkaar kennen en helpen. Dat is Midden-Delfland.

Inwoners en ondernemers pakken er het initiatief en geven de dorpen Den Hoorn, Maasland en Schipluiden hun identiteit. Scholen bieden kinderen eigentijds onderwijs. Duurzame land- en tuinbouw en recreërende bezoekers brengen de gemeenschap economische kracht.

Waar mogelijk versterkt en versnelt de gemeente Midden-Delfland initiatieven uit de gemeenschap. Ook staat zij mensen bij die niet op eigen benen kunnen staan. Buiten de gemeentegrenzen stimuleert ze samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Zo verbindt de gemeente het authentieke platteland met het verlangen naar natuur, cultuur en ontspanning vanuit de steden.

In 2008 verwierf Midden-Delfland als eerste gemeente in Nederland het Cittaslow-lidmaatschap.

Dit wereldwijde keurmerk wordt toegekend aan gastvrije gemeenten die een duurzame samenleving nastreven waarvan natuur, agrarische productie, toerisme en sociale verbondenheid de kern zijn.

Ons uitgangspunt

Wij herkennen ons in bovenstaande omschrijving van Midden-Delfland en de maatschappelijke veerkracht die daarin omschreven staat. Daarom stellen wij dat Midden-Delfland 'het' heeft. Wat 'het' is verschilt per onderwerp en is in onze visie de kracht die wij als fijnschalige gemeenschap hebben om tot concrete resultaten te komen. Bij ieder onderwerp hebben we als gemeente een wisselende rol die grofweg bestaat uit ondersteunen, faciliteren, initiatief nemen en uitvoeren.

Midden-Delfland norm

De gemeente heeft goud in handen. Als samenleving realiseren wij ons dat niet altijd. Met elkaar benoemen wij in dit akkoord de normen om dit goud te koesteren. Sieraden die wij koesteren zijn het Bijzonder Provinciaal Landschap, de nabijheid van stad en platteland, de sterke sociale samenhang en participatiegraad door vrijwilligers in verenigingen, maatschappelijke organisaties en persoonlijke zorg voor de burens, familie en de eigen woonomgeving.

Basisprincipes richting inwoners, bedrijven en organisaties

Wij gaan uit van een college en ambtelijke organisatie die proactief werkt, investeert in het sociale netwerk en het lokale voorzieningenniveau en de menselijke norm als uitgangspunt hanteert. De gemeente stelt daarmee onze inwoners en bedrijven in staat om zelf verantwoordelijkheid te nemen en te voorzien in hun eigen wensen.

Onder proactief werken verstaan wij ook een gemeente die meedenkt. Niet het beleid en de regelgeving staan centraal. De mens, het doel en de bedoeling staan aan de basis van de gemeentelijke dienstverlening. Dit vraagt maatwerk gericht op het oplossen van de vraag. Innovatief meedenken in creatieve oplossingen wordt gewaardeerd. Deze werkwijze vindt plaats op basis van persoonlijke contacten en vertrouwen vanuit een professionele werkhouding. Zeg wat je doet en doe wat je zegt. Geef snel duidelijkheid. Bij het hanteren van de 'menselijke maat' gaat het ons inziens om houding en gedrag met een open houding naar onze inwoners en bedrijven. De schaalgrootte en kracht van Midden-Delfland zijn hiervoor uitermate geschikt. Deze menselijke schaal biedt extra kansen om ons als overheid te onderscheiden en ons als een aantrekkelijk werkgever te presenteren.

Handreiking naar andere overheden

Maatschappelijke vraagstukken en oplossingen vragen in veel situaties een aanpak die zich niet beperkt tot de gemeentelijke grenzen en organisatie. Het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland is van groot belang voor de regio. Het landschap draagt positief bij aan de regionale verstedelijking, de klimaatopgaven en het verbeteren van de gezondheid. Wij bieden een reikende

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

hand naar andere overheden en verwachten daarbij van het college een actieve inzet op de regionale (groene) verbinding tussen stad en land.

Op sociaal en economisch gebied zijn de ontwikkelingen in Midden-Delfland vergelijkbaar met de regionale uitdagingen. Daar waar dit uitstijgt boven de individuele vragen en behoefte van inwoners en bedrijven vragen wij het college om de regionale samenwerking op te zoeken. Een sterke regio is immers ook in het belang van onze inwoners en bedrijven.

Midden-Delfland is deel van Zuid-Holland en de Metropool Rotterdam-Den Haag. Lokaal beleid is gericht op de regio en tegelijkertijd is sprake van een internationale dimensie. Die bestaat uit de plicht beleid en regelgeving uit te voeren en als regio bij te dragen aan de Europese prioriteiten voor klimaat, duurzame economie, digitalisering met rechtvaardigheid in een democratische samenleving. Wij werken op gemeentelijk niveau aan die waarden vanuit Cittaslow en daarop aansluitende 17 Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties.

Toegankelijke gemeente

De gemeente is er voor alle inwoners. Alleen niet iedereen weet de gemeente te vinden, waardoor wettelijke mogelijkheden voor hulp en ondersteuning gemist worden en inwoners niet betrokken zijn bij wijzigingen in de woonomgeving. Bij alle beleidsvelden verwachten wij hiervoor permanente aandacht. Specifiek vragen wij eenvoudig taalgebruik en teksten die voor alle inwoners leesbaar zijn. Formulieren zijn eenvoudig toegankelijk en ook fysiek beschikbaar. Bij onvolledig invullen volgt persoonlijk contact met de inwoner. Wij streven naar een hogere kwaliteit van dienstverlening.

Inclusieve gemeente

Wij accepteren niet dat mensen uitgesloten worden. Wij willen dat iedereen zich welkom voelt in Midden-Delfland. Een inclusieve gemeente vraagt aandacht en vooral bewustwording van de verschillende achtergronden, mobiliteit en behoeften van inwoners. In het eigen werkgeverschap, bij de samenwerking met verenigingen, scholen, zorginstellingen en andere maatschappelijke organisaties en ondersteuning van inwoners verwachten wij een open oriëntatie. Dit is een continu proces dat dagelijks bewustwording van iedereen vraagt.

Het streven naar een inclusieve samenleving betekent dat iedereen mee kan doen. Een inclusieve samenleving is naar onze mening een samenleving waar inwoners binnen redelijke grenzen de vrijheid hebben en ervaren om hun leven naar eigen behoefte en mogelijkheden in te richten. Dit kan als iedereen vanzelfsprekend onderdeel is van de sociale omgeving waar die in woont, participeert en maatschappelijk geaccepteerd wordt. Om dit te bereiken is het nodig dat er extra aandacht is voor mensen en groepen die nog niet altijd volwaardig aan die samenleving kunnen deelnemen. Wij verwachten van het college dat hier op alle beleidsvelden permanent aandacht voor is.

Toekomstvisie 2050

De visie op het landschap Midden-Delfland®2025 en de visie op de samenleving Behoud door ontwikkeling zijn gericht op 2025. Bij het maken van deze visies is met veel inwoners, overheden en organisaties gesproken. Onze inwoners hebben daarbij duidelijk aangegeven wat voor hen belangrijk is en daarmee is een duidelijke leidraad voor het handelen van de gemeente ontstaan. Die visies onderstrepen de identiteit van de Cittaslow Midden-Delfland en accentueren onze bestuurlijke positie in de regio. Wij vinden het daarom belangrijk dat in deze raadsperiode een vergelijkbaar proces wordt gevolgd om een toekomstvisie voor 2050 op te stellen. Dit vraagt een collegebrede aanpak.

De visie is niet het doel, maar een instrument. De opbrengst van dat proces moet ondersteunend zijn aan ons uitgangspunt van een toekomstgerichte, innovatieve, proactieve en mensgerichte gemeente. Bij het proces voor de Toekomstvisie 2050 staan onze inwoners, bedrijven en verenigingen centraal. Participatie is gericht op de eigen leefomgeving en het sociaal netwerk. Ons doel bij dit proces is het stimuleren van bewonersinitiatieven die de kwaliteit van de openbare ruimte in de eigen leefomgeving vergroten en initiatieven die het sociale netwerk en het verenigingsleven versterken. Uiteraard blijft de betrokkenheid van onze stakeholders, zoals de Midden-Delfland Vereniging, LTO Delflands Groen, Vockestaert en Natuurmonumenten onmisbaar bij dit proces.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

1. Een Bijzonder Provinciaal Landschap voor alle Zuid-Hollanders

Overgenomen uit tekst missie en visie, vastgesteld door de gemeenteraad op 10 november 2015

Landschap

Het grote veenweidegebied van Midden-Delfland brengt mens en dier veel goeds. Koeien grazen er hun magen vol en weidevogels breiden er hun populatie uit. Inwoners uit de stedelijke omgeving kunnen er genieten van rust, ruimte en recreatie. De gemeente heeft de opdracht deze groene long in de Randstad in topconditie te houden. Hiertoe faciliteert ze de recreatief-toeristische ondernemers en beschermt ze biodiversiteit in de natuur. Ook ondersteunt ze veehouders die hun bedrijf met respect voor de natuur doorontwikkelen en zichzelf onafhankelijk maken van overheidssubsidies.

Ons uitgangspunt

Wij omarmen de bestuurlijke opdracht die in 2004 bij de oprichting van Midden-Delfland is meegegeven om het waardevolle cultuurlandschap in stand te houden, te vernieuwen en leefbaar te houden. Pijlers onder het landschap zijn hierbij de boeren die het gebied beheren, de recreatieve waarden die het gebied beleefbaar maken en de biodiversiteit die de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid in de metropoolregio versterken. Nieuwe grootschalige infrastructuur past niet in het Bijzonder Provinciaal Landschap. Bij onvermijdelijke ingrepen in het landschap vanuit nationale projecten is medewerking door de gemeente slechts mogelijk bij een juiste inpassing door versterking van de ruimtelijke kwaliteit, recreatieve waarden en biodiversiteit en een aanvullende compensatie. Wij zijn trots op het landschap. Het is van A-kwaliteit en dat dient zo te blijven. Het versterken van de stad-landverbinding is voor ons prioriteit in de komende periode.

Grondgebonden veehouderij

Wij koesteren onze boeren als beheerder van het gebied. Zij zijn een drager van het landschap en dragen bij aan de identiteit van dit gebied. De boeren moeten wel in staat worden gesteld om een economisch verantwoorde bedrijfsvoering te hebben. Innovatie van het landbouwbeleid zien wij als de basis om het milieu en de natuur te ontlasten en de (korte) voedselketen te verbeteren. Het programma Duurzaam Boer Blijven is en blijft hiervoor de basis. Hiermee zijn de boeren uit ons gebied koploper in Nederland.

Innovatie en verduurzaming kunnen alleen ingevoerd worden met een eerlijke beloning voor de toegevoegde waarde vanuit de veehouderij. Wij ondersteunen aanvullende verdienmodellen die passen binnen Midden-Delfland. Het landschap van Midden-Delfland levert een waardevolle bijdrage aan de bescherming van weidevogels, welke bijdrage verder vergroot kan worden. Ook de inzet op water vasthouden in relatie tot bodemdaling, uitstoot van broeikasgassen, droogte en wateroverlast is belangrijk. Dit vraagt samenwerking van alle gebiedspartijen.

Gebieds- en productmarketing

Grondgebonden en biologische veehouders in het landschap van Midden-Delfland zorgen voor gezond en (h)eerlijk eten. Deze producten hebben een toegevoegde maatschappelijke waarde. Een eerlijke beloning voor de producent is dan ook gerechtvaardigd. Van het college verwachten wij een proactieve en ondersteunende houding in het realiseren van initiatieven die bijdragen aan een hogere economische opbrengst. Dit versterkt de positie van de veehouder en draagt bij aan de beleving van het landschap. De streekcoöperatie opschalen met een informatieve en educatieve functie ondersteunen wij.

De Stichting PUUUR is een relatief nieuwe samenwerking met potentie om de stad-landverbinding te versterken. Deze stichting versterkt de beeldvorming van onze duurzame en innovatieve identiteit vanuit gebieds- en productmarketing. De relatie met de gemeente is gericht op de gebiedsmarketing om de stad-landverbinding te versterken. Door de functie die PUUUR heeft vraagt dit een collegebrede aanpak.

Van de ondernemers wordt ondersteuning in financiële en fysieke zin verwacht voor de productmarketing van (h)eerlijk voedsel en de recreatieve mogelijkheden in het gebied. Met de stichting moeten, in afstemming met de gemeenteraad, meerjarige afspraken op inhoud en verwachtingen gemaakt worden.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Vrije tijdseconomie

Toegevoegde waarde van het landschap van Midden-Delfland voor de stedelijke omgeving is het gebruik voor vrije tijdseconomie. In Midden-Delfland kan je op adem komen. Na een bezoek keert de recreant als herboren terug naar huis en vertelt daar het mooie verhaal over ons landschap. Hoge prioriteit heeft het versterken en uitbreiden van het recreatieve netwerk voor wandelen, fietsen, varen, paardrijden en skaten. Werk hierbij ook samen met gebiedspartijen.

Wij verwachten van het college dat het vergroten van het recreatieve netwerk verder versterkt wordt door het voorzieningenniveau in de poorten naar het landschap uit te breiden. Werk hierbij samen met ondernemers en maatschappelijke organisaties. Wij denken hierbij aan informatieve borden en voorzieningen met beschikbaarheid van folders, (digitale) routes en informatie over activiteiten, streekproducten, cultuurhistorie en voorzieningen in het Bijzonder Provinciaal Landschap.

Aanpassing van de bestemming van de Maaslandse Poort is een optie als hiermee het voorzieningenniveau vergroot wordt en de aanpassing past binnen onze identiteit. Wij vragen hierbij aandacht om te investeren in slow-toerisme met een duurzaam ingerichte sector passend bij Midden-Delfland.

Cultuurhistorie en maatschappelijke opgaven stedelijk gebied

Het landschap wordt al eeuwenlang gevormd door de bewoners. Hierbij is steeds een oriëntatie geweest op de behoeften vanuit het stedelijk gebied. Waar in het verleden voornamelijk de productie van voedsel leidend was, is in deze tijd ook sprake van andere behoeften. De cultuurhistorische elementen die dat heeft opgeleverd moeten bewaard blijven.

Het invullen van de maatschappelijke opgaven uit het stedelijk gebied past binnen de dynamische ontwikkeling van het landschap. Voorbeelden zijn gezondheid en recreatie, ruimtelijk verbinden met de groenblauwe leefomgeving van de stad en het klimaat. Het integraal aanpakken vergroot de ruimtelijke kwaliteit voor stad en platteland en versterkt daarmee het economisch vestigingsklimaat. Grootschalige ingrepen zijn hierbij niet gewenst.

Opdracht aan college

- 1.1 Zoek proactief de samenwerking met andere overheden en gebiedspartners op om de maatschappelijke waarden van het landschap om te zetten in een (structurele) financiering voor beheer en onderhoud;
- 1.2 Maak inzichtelijk en voer op basis daarvan overleg met Europa, ministeries en provincie op welke wijze het landschap bijdraagt aan de realisatie van kabinetsplannen;
- 1.3 Continueer het programma Duurzaam Boer Blijven en laat dit aansluiten op nationale en provinciale kansen;
- 1.4 Faciliteer initiatieven die het verhaal van Midden-Delfland en duurzame voedselproductie inzichtelijk maken door het versterken van korte ketens met streekproducten;
- 1.5 Maak met PUUUR in 2022 meerjarige afspraken en leg die voor aan de gemeenteraad;
- 1.6 Vergroot de mogelijkheden voor de vrije tijdseconomie door extra voorzieningen in de poorten, versterk recreatieve routestructuren voor wandelen, fietsen, varen, skaten en ruiterspaden;
- 1.7 Maak concrete plannen om de recreant duidelijker te vertellen wat er waar te beleven is en zorg ervoor dat met borden en QR-code het verhaal van Midden-Delfland en interessante locaties verteld wordt.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

2. Een sterke sociale cohesie waar mensen naar elkaar omzien, met persoonlijke ondersteuning voor wie dat nodig heeft

Overgenomen uit tekst missie en visie, vastgesteld door de gemeenteraad op 10 november 2015

Samenleving

Aandacht voor elkaar verbindt en versterkt mensen. Daarom koestert de gemeente het enorme netwerk van vrijwilligers en mantelzorgers dat in de dorpen uiteenlopende welzijnsactiviteiten organiseert. Ook coördineert zij de zorg aan inwoners die van ondersteuning afhankelijk zijn, bijvoorbeeld met sociale voorzieningen en een inspirerende buitenruimte. Daarbij streeft de gemeente ernaar dat inwoners controle over hun eigen leven houden.

Ons uitgangspunt

Midden-Delfland heeft een sterke sociale gemeenschap waar het goed wonen is. Dat willen we door ontwikkelen. Dat kan alleen door proactief te werken vanuit een gemeente die is gericht op ondersteuning van kwetsbare inwoners. Bij ondersteuning mag niemand tussen wal en schip vallen; dat houdt echter niet in dat de gemeente de zorg in alle situaties overneemt. Zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid staan voorop, waarbij inwoners gebruik kunnen maken van het sociale netwerk van burens, familie en verenigingsleven. Van het college wordt verwacht dat geïnvesteerd wordt in het optimaliseren van dat netwerk door in te zetten op de voorkant. Met de voorkant bedoelen wij het netwerk van individuele inwoners, mantelzorgers, vrijwilligers, onderwijs en verenigingen dat in samenhang functioneert als een sociaal ecosysteem. Meer inwoners kunnen hierdoor zelfstandig en onafhankelijk opgroeien en ouder worden.

Jeugd

De gemeenteraad heeft de [regiovisie](#) Jeugdzorg Haaglanden 2021-2026 vastgesteld. Prioriteit in de uitvoering daarvan is het normaliseren van de jeugdhulp. Dit uitgangspunt is de basis voor uitwerking van de regiovisie en de implementatie van de nationale Hervormingsagenda Jeugd bij de toekomstige ondersteuning van jeugd en gezinnen. Het aantal kinderen in de zorg is relatief gezien niet veel toegenomen, echter het aantal professioneel begeleide trajecten wel. Wij verwachten een faciliterende overheid die investeert aan op de ondersteuningsvragen, door primair de dagelijkse sociale omgeving centraal te stellen. Doel hierbij is dat het kind en gezin in de eigen leefomgeving zoveel mogelijk ondersteuning krijgt. Zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid dragen bij aan een normalisering. Wij verwachten dat een inventarisatie van mogelijkheden plaatsvindt om het netwerk van burens, scholen en verenigingen te versterken. Deze inventarisatie nemen we mee bij de implementatie van de regiovisie. Wij vragen nadrukkelijk aandacht voor toegankelijke informatie en bereikbaarheid, bijvoorbeeld in de vorm van een infografic. Die moet praktisch bruikbaar zijn voor de zorgvragers en de mensen uit het sociale netwerk in onze dorpen. Onze voorkeur is dat zorg en ondersteuning dichtbij huis beschikbaar zijn. Wij omarmen dan ook maatschappelijke initiatieven.

Ouderen

Met name mobiliteit en wonen bij het ouder worden vragen de aandacht. Door afhankelijkheid van andere instanties en externe financiering zijn de gemeentelijke mogelijkheden beperkt. Van het college verwachten wij innovatieve maatregelen en ondersteuning van maatschappelijke initiatieven die het langer zelfstandig wonen van ouderen mogelijk maken. De MUS blijft met een mogelijke uitbreiding met concepten als het 'Automatje van de ANWB'. Op het gebied van wonen is onze wens meer appartementen te realiseren met daarnaast een lange termijnvisie om doorstroming structureel te bevorderen. Benut de herontwikkeling van De Hoornbloem om extra woonvoorzieningen voor ouderen te realiseren. Wij verwachten dat ouderen die dat nodig hebben op een praktische wijze worden ondersteund met maatregelen onder andere vanuit beleid voor valpreventie, mensen met Alzheimer, respijtzorg, eenzaamheid en dat de openbare ruimte, zeker op de dagelijkse routes, veilig toegankelijk is.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Wet maatschappelijke ondersteuning

De Wmo wordt naar behoren uitgevoerd. Wij vragen aandacht van het college voor de toegankelijkheid voor alle inwoners, mede op basis van ondersteuning bij aanvragen en gebruik van formulieren.

Vluchtelingen en statushouders

Vluchtelingen worden gastvrij in onze dorpen ontvangen en begeleid. Doelstelling voor de fysieke huisvesting is dat Midden-Delfland blijft voldoen aan de opgelegde taakstellingen vanuit de Rijksoverheid. Actieve maatschappelijke deelname aan onderwijs, taal en werk vormen de basis voor hun toekomst. Vanuit de nieuwe inburgeringswetgeving verwachten wij van het college dat zij een verbetering van het begeleidingsproces realiseert. Dit kan door aan de voorkant van het begeleidingsproces met maatschappelijke organisaties en vrijwilligers een impuls te geven om zoveel mogelijk te voorkomen dat mensen aan de zijlijn van de samenleving terecht komen. Initiatieven vanuit de samenleving verdienen aanmoediging en ondersteunen wij.

Onderwijs

De maatschappelijke tendens is dat scholen een bredere functie in de samenleving invullen. Wij verwachten dat het college deze ontwikkeling probeert te versnellen, bijvoorbeeld door de vorming van kindcentra. De basis voor goed onderwijs is lezen, rekenen en schrijven. Daarnaast hoort ook aandacht voor gezonde voeding, streekproducten, signaleren laaggeletterdheid en het bieden van kansgelijkheid aan alle kinderen. Bewustwording van kinderen en ouders voor klimaat en energie is daar onderdeel van. Dat kan ook gebeuren door onderwijsgebouwen klimaatadaptief en energieneutraal te maken.

Zeker in een gemeente als Midden-Delfland moeten kinderen vroeg zelfstandig naar school kunnen gaan. Van het college vragen wij in overleg met de schoolbesturen aandacht te besteden aan veiligere wandel- en fietsroutes naar school. Denk hierbij ook aan verlichting en inrichting van kruispunten op de school-thuisroute. Wij ondersteunen maatregelen die gericht zijn op het ontmoedigen van het autogebruik van en naar scholen.

De kwaliteit van het basisonderwijs zorgt dat onze kinderen een stevig fundament hebben om op te groeien tot zelfstandige personen. Voor andere vormen van onderwijs en de latere schoolcarrière zijn de meeste kinderen aangewezen op scholen buiten onze gemeente. Dit gegeven vraagt veel overleg en een permanent onderhoud van het netwerk van scholen. Van het college wordt verwacht ook inhoudelijk aandacht te blijven besteden aan de relatie onderwijs-arbeidsmarkt. Regionale samenwerking is hierbij noodzakelijk op het terrein van de arbeidsmarktregio. Samenwerking blijft noodzakelijk. Thema's zijn onder andere bij- en omscholing naar de nieuwe innovatieve en digitale economie op basis van de Zuid-Hollandse human capital agenda en aansluiting op innovatie-agenda en campusontwikkeling van de MRDH. Specifiek aandacht vragen wij voor de Greenport, Lentiz Maasland en het internationale hippisch kennis- en innovatiecentrum Equestrium.

Verenigingen en maatschappelijke organisaties (bewegen, sport, cultuur)

Het hart van de sociale samenleving van dorpen en buurtschappen wordt gevormd door vrijwilligers uit het verenigingsleven. Met elkaar zorgen zij voor een vitale samenleving. Wij koesteren en beschermen het brede pallet aan voorzieningen dat aanwezig is. Het verenigingsleven is onmisbaar voor de vitaliteit van de samenleving. Verenigingen maken gezond gedrag makkelijker en aantrekkelijker. Met het stimuleren van meer beweging, gezonder eten, stoppen met roken, deelname aan culturele activiteiten, uitdragen van maatschappelijke waarden en verantwoord gedrag vervult het verenigingsleven een waardevolle rol in het voorkomen en verminderen van de vraag naar professionele hulp en zorg.

Deze coalitie verzoekt het college met de verenigingen te overleggen om te komen tot een innovatief en efficiënter gebruik van voorzieningen, waarbij specifiek gedacht wordt aan meervoudig gebruik van accommodaties en bijdragen uit het Jeugdfonds sport en cultuur. Dit fonds draagt bij aan de door ons gewenste hoge participatie van jeugd. Inclusiviteit bij verenigingen is belangrijk. Het college ondersteunt en stimuleert activiteiten en initiatieven die daadwerkelijk inzetten op een beweging in wijziging van houding en gedrag.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

De bibliotheek is meer dan een gebouw waar boeken beschikbaar zijn. In het hele netwerk is de bibliotheekfunctie verbreed naar digitale inclusiviteit en ondersteuning bij formulieren. In het gebouw is dubbel ruimtegebruik gerealiseerd voor sociale en culturele activiteiten. Wij verwachten dat het college deze functies handhaaft en stimuleert dat organisaties meer van elkaars mogelijkheden gebruikmaken.

Cultuur is ondersteunend aan de identiteit van de dorpen en het landschap. De samenwerking tussen deze organisaties is een positieve ontwikkeling. Versnippering van informatie over recreatieve en culturele activiteiten is onwenselijk. Wij zien als einddoel één (digitaal) platform voor activiteiten en marketing vanuit het cultuurplatform, PUUUR en Cittaslow. Wij staan open voor een creatieve impuls vanuit het culturele netwerk die de identiteit van het landschap en de dorpen versterken. Beperkte subsidies voor incidentele activiteiten zijn mogelijk, waarbij een belangrijke voorwaarde is dat hiermee een breed publiek bereikt wordt.

Participatiewet en armoede

Armoede en schaamte dragen bij aan vermindering van de hulpvraag en het vergroten van problemen. Inflatie, energiekosten en oplopende schulden vergroten de sociale problematiek. Van het college verwachten wij een proactieve houding bij het bereiken en ondersteunen van inwoners en samenwerken met organisaties en verenigingen. Formulieren en teksten moeten duidelijk zijn. Een mondelinge toelichting bij aanvraag én uitvoering kan van toegevoegde waarde zijn.

Maatschappelijke initiatieven zoals het Schuldhulpmaatje omarmen wij daarom.

Wij verwachten van het college dat zij aan het begin van het proces investeert. Daar horen een ruimhartig beleid en uitvoering bij door uit te gaan van het doel van de wetgeving en daarbij de grens op te zoeken als de persoonlijke omstandigheden van inwoners dat noodzakelijk maken.

Recente ervaringen naar aanleiding van COVID-19, de oorlog in Oekraïne, oplopende inflatie en energiekosten zijn voor kwetsbare groepen in de samenleving extra bedreigend. Deze inwoners zijn meestal niet in staat om de problemen die hieruit voortvloeien zelfstandig op te lossen.

Onderneem actie om bij landelijke ontwikkelingen proactief te werken en vroegtijdig maatregelen te nemen waar dit nodig is, zoals bijvoorbeeld bij de energietoeslag.

Opdracht aan college

- 2.1 Besteed bij alle vormen van uitvoering en beleid aandacht dat inclusiviteit daar integraal bij betrokken is;
- 2.2 Inventariseer mogelijkheden om het 'informele' netwerk van bureaus, scholen en verenigingen te versterken als onderdeel van de implementatie van de regiovisie jeugdzorg. Informeer de gemeenteraad periodiek met een transparante en vernieuwende rapportage over de voortgang en ondersteuning aantal jeugdigen naar het gebruik van de verschillende trajecten en preventieve maatregelen;
- 2.3 Handhaaf minimaal de huidige ondersteuning van het verenigingsleven en zorg dat dit netwerk een stevige positie aan de voorkant bij de ondersteuning van mensen kan innemen;
- 2.4 Zorg voor concrete maatregelen die een effectiever gebruik van gebouwen en voorzieningen tot gevolg hebben en ondersteun initiatieven die hierop gericht zijn;
- 2.5 Zorg voor innovatieve maatregelen en ondersteuning van maatschappelijke initiatieven die langer zelfstandig wonen van ouderen mogelijk maken;
- 2.6 Zorg in afstemming met relevante organisaties voor een versnelling van de bredere maatschappelijke functie van (basis)scholen, die ook aansluit bij opdracht 2.2;
- 2.7 Ondersteun maatschappelijke initiatieven en zorg voor realisatie van de taakstellingen voor de opvang van vluchtelingen en statushouders;
- 2.8 Verbeter de school-thuisroutes en werk aan ontmoeting van het autogebruik rondom scholen;
- 2.9 Investeer vroegtijdig in het proces om schulden te beperken en maak bij persoonlijke omstandigheden creatief en maximaal gebruik van wettelijke mogelijkheden;
- 2.10 Stimuleer een dubbelgebruik van accommodaties en inventariseer als input voor de Toekomstvisie 2050 welke behoeften aan maatschappelijke accommodaties op middellange termijn bestaan;
- 2.11 Gebruik proactief de regiefunctie van de Wet inburgering om, bij voorkeur met betaald werk, mensen zo snel mogelijk mee te laten doen in de samenleving.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

3. Wonen in vitale dorpen met een uitgebreid voorzieningenniveau

Overgenomen uit tekst missie en visie, vastgesteld door de gemeenteraad op 10 november 2015

Economie

Midden-Delfland staat in de top 10 van grootste tuinbouwgemeenten in Nederland. Veel inwoners zijn werkzaam in de glastuinbouw, die profiteert van de kracht van de Greenport West Holland. In de tuinbouw stuurt de gemeente op duurzame innovatie en behoud van teeltoppervlakte. De veehouderij en agrarisch aanverwante bedrijven zijn een economisch pijler voor het landschap en richten zich door innovatie op een duurzame toekomst. Kansen voor lokale bedrijven liggen ook bij de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, TU Delft en het Lentiz College, waarmee de gemeente de samenwerking op zoekt. Zo kunnen kennisinstellingen hun innovatieve oplossingen in Midden-Delfland beproeven. Met bedrijventerrein Harnaschpolder zet de gemeente in op vergroting van de werkgelegenheid. Ook wil ze dat elk dorp in de dagelijkse levensbehoeften kan voorzien. Samen met ondernemers werkt zij daarvoor aan een aantrekkelijk ondernemersklimaat.

Ons uitgangspunt

Met een bijzonder landschap naast de voordeur is het mooi wonen en werken in Midden-Delfland. Wij verwachten van alle partijen een stevige inzet om maximaal te bouwen voor jongeren en ouderen en doorstroming te bevorderen. Tegelijkertijd moet men kunnen wonen in een veilige, duurzame, schone en klimaatbestendige omgeving. Inwoners weten zelf het beste hoe die omgeving ingericht moet zijn. Van het college verwachten wij dat zij vanuit de Omgevingsvisie 1.0 de kracht van de inwoners benut en initiatieven omarmt.

Bedrijvigheid passend in het landschap en de dorpen is belangrijk voor de vitaliteit. De gemeente faciliteert het MKB en minimaliseert de administratieve regelgeving voor ondernemers.

Woningbouw

Vanuit de provincie Zuid-Holland heeft Midden-Delfland opdracht gekregen extra sociaal te bouwen. Binnen randvoorwaarden die wij hier omschrijven houden we een uitgestoken hand voor het gezamenlijk overleg dat volgt. Nadere uitwerking vindt plaats aan de hand van het Antea-rapport dat de provincie laat opstellen. Belangrijk element in ons standpunt is dat wij op alle vraagstukken met een ruimtelijke impact uitgaan van een integrale ruimtelijke benadering. Dit onderschrijft onze wens volwaardig en kwalitatief hoogwaardig invulling te geven aan de bestuurlijke opdracht voor het landschap. Wij ondersteunen bouwplannen die een goede balans vormen tussen de woningbehoefte, (duurzame) bouwkwaliteit en materiaalgebruik en een verantwoorde ruimtelijke inpassing. Wij omarmen de huidige bouwplannen en als betrouwbare overheid respecteren wij gemaakte afspraken.

Onze uitgangspunten voor woningbouw zijn:

- Wij bouwen in de kernen en niet in het groen van het Bijzonder Provinciaal Landschap van Midden-Delfland;
- Wij bouwen in het dorpse karakter waarbij wij vanuit de urgentie en beperkte bouwmogelijkheden meerdere bouwlagen acceptabel vinden. Niet iedere locatie is hiervoor geschikt. Een verantwoorde inpassing is noodzakelijk en kan aangetoond worden met bijvoorbeeld een deskundig beeldkwaliteitsplan;
- Bij nieuwe bouwplannen beogen wij een verhoging van het percentage sociale en betaalbare woningen met 20%. Uitgangspunt is minimaal 60% sociale en betaalbare woningen, waarvan tenminste 30% van het bouwplan binnen de sociale sector. Voor de sociale en betaalbare woningen geldt het uitgangspunt dat de helft daarvan huur en de andere helft koop is. Voor betaalbare woningen (middenhuur en –koop) geldt op prijspeil 2022 de algemeen gehanteerde grenzen van huur tussen € 763,47 en € 988,61 en voor koop de NHG-grens van € 355.000;
- Indien binnen één bouwplan realisatie van die percentages niet mogelijk is moet realisatie op programmaniveau gewaarborgd worden, waarbij het Fonds sociale woningbouw een praktisch instrument is.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Het Bouwbesluit is vanuit de regelgeving de ondergrens; een hogere kwaliteit is wenselijk. Die kan bereikt worden door circulair, duurzaam en minimaal energieneutraal (nul op de meter) te bouwen met aandacht voor biodiversiteit en de directe woonomgeving. Wonen Midden-Delfland is voor ons een belangrijke partner. De corporatie kan proactief bijdragen aan een versnelling van de woningbouwopgaven, waarbij we het college vragen in overleg ook de betaalbare huurwoningen met de corporatie te realiseren. Wij ondersteunen verduurzamingsinitiatieven van Wonen Midden-Delfland.

Wonen

Sturing op de huisvestingsmarkt verbeteren we door bij sociale en koopwoningen een mix te realiseren van koop en huur. Dit biedt meer sturingsmogelijkheden, waarbij het bevorderen van de doorstroommogelijkheden essentieel is. Compacter bouwen biedt extra mogelijkheden om wonen, maatschappelijke voorzieningen en economische activiteiten te combineren. Wij verwachten op dat punt een proactieve opstelling van het college; zeker daar waar het gaat om basisvoorzieningen voor inwoners, zoals huisartsen en andere voorzieningen uit de 1^e lijn gezondheidszorg. Ons streven is om tot 2030 gemiddeld 75 woningen per jaar op te leveren. Wij verwachten dat het college dit verder uitwerkt, inclusief de planvorming voor de periode 2026-2030. Onlosmakelijk gekoppeld hieraan is het pragmatisch evalueren en actualiseren van de Woonagenda. Als eerste stip op de horizon hanteren wij 2030. Later in de collegeperiode is een koppeling aan de Toekomstvisie mogelijk met een doorkijk naar 2050.

De gemeenteraad heeft eerder besloten de tiny houses aan de Woudselaan na vijf jaar te evalueren. Voor de huidige bewoners is duidelijkheid noodzakelijk om inzicht te krijgen hoe lang zij kunnen blijven wonen, daar een maximale periode van 10 jaar geldt. Het opstarten van planvorming is daarom nu wenselijk.

Omgevingswet en participatie bouwinitiatieven

Naar verwachting treedt op 1 januari 2023 de Omgevingswet in werking. Deze wet voegt 26 verschillende regelingen samen. De invoering en uitvoering hebben grote consequenties voor alle betrokken partijen. De gemeenteraad heeft besloten tot een beleidsarme invoering. De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor de participatie op het bouwplan. Het college stuurt primair op het betrekken van inwoners bij de inrichting van de eigen leefomgeving (openbare ruimte). Wij verwachten dat vanaf het eerste begin van het proces duidelijk is waar inwoners inspraak over kunnen hebben en op welke onderdelen participatie mogelijk is.

Omgevingsvisie 2.0

Pas als duidelijk is dat de uitvoering van de Omgevingswet in de basis goed georganiseerd is verwachten wij van het college voorstellen op welke thema's wijziging noodzakelijk is en wat de consequenties daarvan zijn. Het Omgevingsplan en de Omgevingsvisie 2.0 zijn daarvoor geschikte instrumenten. De hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid liggen tot die periode vast in de Omgevingsvisie 1.0. De nieuwe visie is in tijd gekoppeld aan het proces van de Toekomstvisie 2050. De juridische verankering van uitkomsten van dat participatieproces zijn dan input voor de Omgevingsvisie 2.0 en daaraan gekoppelde regelgeving.

De ruimtelijke inrichting en planvorming zijn een continu proces en houdt niet op bij de gemeentegrens. Samenwerking en afspraken bij de planvorming met de omliggende gemeenten en de regio biedt meerwaarde. Wij omarmen het initiatief in de regio Haaglanden om te komen tot een ruimtelijke samenwerkingsagenda. Voor het landschap van Midden-Delfland en de regionale plannen in de RIA (regionale investeringsagenda), verstedelijking en strategische agenda MRDH moet daarbij een kwalitatieve toevoeging ontstaan. Gebruik de (veen)bodem en water als leidend uitgangspunt voor de ruimtelijke ordening.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Leefomgeving inwoners, openbare ruimte

Wij hechten veel belang aan een hoge kwaliteit van de woonomgeving. Duurzaam, vergroten biodiversiteit, innovatief en proactief zijn daarbij kernwaarden. De kwaliteit kan vergroot worden door persoonlijke betrokkenheid van inwoners, bedrijven en verenigingen. Doel hierbij is de vitaliteit te vergroten. Het faciliteren van inwonersinitiatieven is gebaseerd op vertrouwen. Gebruik van openbaar groen door inwoners ondersteunen wij. Afspraken met externe onderhoudsbedrijven hierbij is wenselijk om te voorkomen dat het werk van onze inwoners te niet gaat door grootschalig onderhoud.

Energie

Wij leven niet in een tijdperk van verandering, maar verandering van een tijdperk. Zeker op het gebied van klimaat en energie is sprake van een transitie die niet op de traditionele wijze door de overheid ondersteund kan worden. Lef, innovatie en denken buiten de gebaande paden zijn noodzakelijk om de transitie voor inwoners en ondernemers betaalbaar en acceptabel te houden. De samenwerking tussen gemeente, inwoners, ondernemers en organisaties gaat uit van het principe wie doet wat, in plaats van wie is waar voor verantwoordelijk.

Maatschappelijke initiatieven omarmen wij. Goede voorbeelden zijn de postcoderoos, energiecorporaties en bewonersinitiatieven om op wijkniveau elkaar te ondersteunen bij de verduurzaming van de eigen woning. Wij verwachten van het college een extra inzet op dit onderwerp. Specifieke aandacht is nodig voor de inwoners die nu nog niet bereikt worden, doordat zij onbekend zijn in de veelheid van maatregelen of beperkt zijn in de mogelijkheid tot bekostiging van maatregelen. Bij die groep inwoners is naar onze inschatting de grootste opbrengst te realiseren.

Water, klimaat en bodemdaling

De verandering van het klimaat en de consequenties die wetenschappers hiervoor aangeven vragen actie vanuit de gemeente. Naast diverse duurzaamheidsmaatregelen, warmte- en energietransitie vraagt dit ook een andere inrichting van de openbare ruimte om de effecten van wateroverlast, droogte en hittestress te beperken. Bij werkzaamheden in de openbare ruimte is een klimaatadaptieve inrichting het uitgangspunt. Het vergroten van de biodiversiteit is hierbij ook een zelfstandig doel. De meerkosten van inrichting volgens de nieuwe klimaatnormen en biodiversiteit worden terugverdiend door het voorkomen van toekomstige overlast en kosten.

Vanuit het principe van participatie van inwoners bij de eigen leefomgeving verwachten wij van het college dat zij in samenwerking met het Hoogheemraadschap van Delfland acties uitvoert om de openbare ruimte én particulier bezit klimaatadaptief en natuurvriendelijk in te richten, waarbij ook rekening wordt gehouden met de gevolgen van bodemdaling. Continueren van deelname aan de Operatie Steenbreek is daarvan een onderdeel. Daarnaast verwachten wij van het college dat zij actief particuliere initiatieven ondersteunt die aan deze doelen bijdragen.

De huidige kwaliteit van het oppervlaktewater in Midden-Delfland moet beter. Aanpak hiervan is essentieel om de biodiversiteit te verbeteren. Wij verwachten van het college actieve samenwerking met het Hoogheemraadschap van Delfland en Glastuinbouw Nederland om dit probleem aan te pakken. Bij overtreding van voorschriften is een consequent handhavend optreden noodzakelijk.

Mobiliteit, verkeer en verkeersveiligheid

Sluipverkeer is een bedreiging voor de leefbaarheid en veiligheid in Midden-Delfland. Wij verwachten van het college een beleid dat in eerste instantie is gericht op veiligheid en duurzame mobiliteit, zoals wandelen, fietsen en openbaar vervoer. Het stimuleren van wandelen en fietsen sluit goed aan op de doelstelling het recreatieve netwerk en de stad-landverbinding te versterken.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Om autogebruik te verminderen zijn alternatieve vormen van mobiliteit wenselijk. Het openbaar vervoer is daarbij essentieel. In het bijzonder lijn 33 als enige verbinding tussen het stedelijk gebied, de dorpen en het landschap. Deze buslijn kan nog beter benut worden door vanuit de steden te attenderen op de groene haltes bij de poorten naar Midden-Delfland. Deelvervoer en doelgroepenvervoer zijn goede aanvullingen. Voor deelvervoer is regulering van het stallen en parkeren van scooters en auto's wenselijk. Basis van het doelgroepenvervoer zijn de Regiotaxi en het leerlingenvervoer. Voor het aanvullende doelgroepenvervoer is en blijft de MUS belangrijk. Samenwerking in regionaal verband is noodzakelijk om de mogelijkheden te verkennen de verschillende deelstromen samen te voegen.

Een proactieve houding bij de aanpak van verkeersgevaarlijke situaties is noodzakelijk. Kansen om dit aan te pakken zijn aanwezig door bij de reconstructie van de brug en kruispunt Hoornseweg – Hoornsekade met een inrichting die gericht is op langzaam verkeer en aan te sluiten bij de metropolitane fietsroute Delft – Westland via de Hoornseweg.

In Schipluiden zijn landbouwverkeer op de Keenenburgweg en doorgaand verkeer bij de Kapel een verkeersrisico. Van het college verwachten wij dat zij binnen financiële mogelijkheden kijkt wat mogelijk is. In ieder geval kan gekeken worden naar het parkeren langs de weg en met LTO gesproken worden om tijdens de begin- en eindtijden van het onderwijs geen gebruik te maken van deze weg.

In Maasland speelt van oudsher het probleem op de kruising Oude Veiling – Maassluiseweg. Op korte termijn is met medewerking van de gemeente Maassluis de oplossing van de verkeersveiligheid voor fietsers leidend. Op middellange termijn willen wij in samenwerking met Rijkswaterstaat, ondernemers, de MRDH en de gemeenten Maassluis en Westland een structurele oplossing gevonden worden. Verbreding van de brug over de Boonervliet lijkt hierbij een randvoorwaarde voor de ontsluiting en veiligheid op de A20 en Blankenburgverbinding.

Bij de grootschalige infrastructuur zijn wij tegen een verbreding van de A4. Verbreding zorgt voor verplaatsing van de fileproblematiek. Tegelijkertijd is dit een niet duurzaam project dat de kwalitatieve waarden van het gebied Midden-Delfland aantast.

Economie en Greenport

De gemeente voert in onze visie een faciliterend economisch beleid dat is gericht op het draaiend houden van de verschillende sectoren. Hierbij aandacht voor regionale samenwerking, innovatie en transitie naar een digitale en duurzame economie. Voor de tuinbouwsector in Midden-Delfland geldt dat wij onderdeel zijn van het gebied Greenport Westland. Samenwerking en afstemming in regelgeving met de gemeente Westland is daarbij essentieel. Hiermee wordt eenduidigheid voor ondernemers in beide gemeenten bereikt.

Belangrijk onderdeel is aandacht voor de transitie naar een duurzame economie met accenten gericht op verminderen van het energiegebruik en verbeteren van de waterkwaliteit. Wij ondersteunen het gebruik van geothermie en warmte in de tuinbouw. Als voldaan is aan de hoge kwaliteitseisen kunnen duurzame producten gekoppeld worden aan de Streekcoöperatie Heerlijk van dichtbij.

De Harnaschpolder is nagenoeg gerealiseerd. Aan het college de taak deze werklocatie te vergroenen. Dit geldt voor de inrichting van de ruimte, maar ook voor de gebouwen met toepassing van zonnepanelen en/of sedumdaken. Wij vragen speciale aandacht voor de aanleg, herstel en het vergroenen van de fietsroute door dit bedrijfsterrein.

De lokale MKB-bedrijven zijn belangrijk voor de vitaliteit van de dorpen. Daarnaast zijn die bedrijven door de lokale eigenheid belangrijk bij de instandhouding van het verenigingsleven en de sociale cohesie. Als continu proces werkt het college aan het beperken van regelgeving en het toepassen van maatwerk.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Faciliteren van de veehouderij en recreatieve sector is noodzakelijk voor het versterken van de economische pijlers onder het landschap. Lokaal geproduceerd eten en beleving van het landschap staan voorop bij de stad-land relatie. Vrijkomende (agrarische) bebouwing en locaties met een zware milieubelasting (zogenaamd categorie 3 en hoger) vormen een risico op verrommeling van het landschap. Wij verwachten hier een proactief handelen en creatief meedenken in oplossingen die passen binnen het karakter van het Bijzonder Provinciaal Landschap en de identiteit van Cittaslow, zoals ambachtelijke bedrijven. Het toepassen van meer maatwerk is hierin mogelijk. Het college moet bij het gebruik van deze beleidsruimte en afwijken van het bestemmingsplan actief vooraf de gemeenteraad raadplegen.

Internationaal hippisch kennis- en innovatiecentrum Equestrum

Wij omarmen dit initiatief van ondernemers en onderwijs. De ontwikkeling van dit centrum biedt een grote economische ontwikkeling voor de regio en onze gemeente. Het initiatief toont ook nadrukkelijk aan dat samenwerking een win-winsituatie oplevert en dat een directe relatie aanwezig is met andere gemeentelijke beleidsthema's.

De actieve ondersteuning vanuit de gemeente is er dan ook op gericht om de initiatiefnemers te ondersteunen in de volle breedte tot ontwikkeling te komen. De ontwikkeling van de campus, met steun vanuit de provincie, MRDH en gemeente, is voortvarend tot stand gekomen. Volgende fasen zijn het versterken van het recreatieve ruiternetwerk, huisvesting en aanbieden van werkomgeving aan mensen met een verstandelijke beperking, ontwikkeling van een recreatieve poortfunctie vanuit een restaurantfunctie met streekproducten. Het initiatief leidt naar verwachting tot een economische groei van de hippische sector en biedt vanuit de netwerkfunctie kansen op economische cross-overs tussen de Greenport en Mainport.

Opdracht aan college

- 3.1 Houd het overleg met de provincie over de woningbouwopgave in stand met als streefpercentages minimaal 30% sociaal (huur en koop), 30% betaalbaar (middenhuur en -koop);
- 3.2 Bied de gemeenteraad uiterlijk 1 maart 2023 een actualisatie aan van de Woonagenda met daarin maatregelen en mogelijkheden om de sociale en betaalbare woningen voor de doelgroepen bereikbaar te houden;
- 3.3 Bied de gemeenteraad een evaluatie en planvorming aan voor de locatie tiny houses aan de Woudselaan;
- 3.4 Leg met initiatiefnemers van bouwplannen heldere afspraken vast over de inhoud en randvoorwaarden voor het inspraak- en participatieproces dat zij met inwoners voeren;
- 3.5 Zorg bij de implementatie van de Omgevingswet in eerste instantie dat de basis op orde is en stem met de gemeenteraad het vervolg van de implementatie af;
- 3.6 Werk actief samen aan de energietransitie en besteedt daarbij extra aandacht aan begeleiding van nog niet actieve inwoners bij de verduurzaming;
- 3.7 Neem bij alle werkzaamheden in de openbare ruimte aanpassing aan klimaatwijziging en vergroten biodiversiteit als uitgangspunt;
- 3.8 Werk actief samen met het Hoogheemraadschap van Delfland ten aanzien van klimaatmaatregelen, biodiversiteit en verbeteren kwaliteit oppervlaktewater;
- 3.9 Faciliteer proactief bewonersinitiatieven in de openbare ruimte;
- 3.10 Versterk de mobiliteit voor wandelen en fietsen en werk in regionaal verband samen aan het handhaven van de OV-voorzieningen en onderzoek kansen voor het samenvoegen van sluipdeelfervoer;
- 3.11 Faciliteer met maatwerk het economisch vestigingsklimaat in Midden-Delfland;
- 3.12 Werk een voorstel uit om binnen de bestaande contouren de locatie Molenlaan omzetten naar duurzaam bestemd glas. Voor andere tot niet-duurzaam bestemde glaslocaties onderzoeken waar vitaliteit gevonden kan worden;
- 3.13 Benadrukken economisch belang glastuinbouw voor Midden-Delfland in samenwerking met gemeente Westland en Greenport West-Holland. Hierbij ondersteunen duurzaamheid van tuinbouw als sector, ondersteuning koplopers en aanpak overtreders;
- 3.14 Blijf het ondernemersinitiatief van het Internationaal hippisch kennis- en innovatiecentrum Equestrum ondersteunen.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

4. Een professionele en lerende ambtelijke organisatie en bestuur: je zegt wat je doet en doet je zegt

Overgenomen uit tekst missie en visie, vastgesteld door de gemeenteraad op 10 november 2015

Dienstverlening, bestuur en organisatie

De gemeente staat voor een goede, correcte en persoonlijke benadering. Via de digitale snelweg van onder meer email, website en social media kunnen inwoners en bewoners waar zij maar willen met de gemeente contact leggen. Wie niet online is, gebruikt de vertrouwde balie, telefoon of post. Daarbij kunnen inwoners en bedrijven ervan verzekerd zijn dat hun persoonlijke gegevens veilig worden beheerd.

Inwoners en bedrijven die een initiatief hebben ontwikkeld kunnen rekenen op een positieve grondhouding. Het uitgangspunt is 'ja, tenzij'. Om inwoners bij besluitvorming te blijven betrekken informeert de gemeente hen actief over voornemens en besluiten. Naast communicatie is ook participatie een belangrijk instrument. De gemeente betreft inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere overheden bij de voorbereiding op besluitvorming, zoals bij de visie Midden-Delfland®2025 in 2005 en Behoud door ontwikkeling in 2007. Alleen met een actieve gemeenschap kan de gemeente vanuit de filosofie van Cittaslow de zorg voor inwoners en landschap goed uitvoeren.

Ons uitgangspunt

Wij gaan uit van een college en ambtelijke organisatie die proactief werkt, investeert in het sociale netwerk en het lokale voorzieningenniveau en de menselijke norm niet uit het oog verliest. Daarbij stelt de gemeente onze inwoners en bedrijven in staat zelf verantwoordelijkheid te nemen om te voorzien in hun behoeften.

Duurzaamheid

Wij streven naar een duurzame samenleving. Wij zien duurzaamheid niet als een apart thema. Het is een integraal onderdeel van alle beleid; sociale cohesie, uitkeringen, klimaat, energie, economie, ruimtelijke inrichting. In dit coalitieakkoord is duurzaamheid niet als apart maatschappelijk doel benoemd. Wij verwachten van het college dat het streven naar een duurzamere samenleving in alles wordt meegenomen en keuzes voor een hogere kwaliteit op de middellange termijn uitgangspunt zijn. Voorkomen moet worden dat keuzes die nu gemaakt worden ten koste gaan van de keuzevrijheid van toekomstige generaties.

Aanbesteding en inkoop

Wij vragen het college het gemeentelijk inkoopbeleid te actualiseren op de uitgangspunten van dit coalitieakkoord en maatschappelijke ontwikkelingen. Dit vraagt om praktisch realiseren van duurzame maatregelen. Korte ketens en lokale ondernemers zijn vanzelfsprekend onderdeel bij de aanbesteding. Het inkoopbeleid dient een maximale handreiking te zijn aan onze ondernemers.

Veiligheid

Elke inwoner van Midden-Delfland wil veilig kunnen leven. De gemeente heeft een taak om inwoners te beschermen en criminaliteitsbestrijding te ondersteunen. Wij zijn enthousiast over de actieve inzet van vrijwilligers vanuit de Buurtpreventie en brandweer. Zij dragen bij aan de veiligheid in onze gemeente en vergroten het veiligheidsgevoel. Onze inwoners blijven daarom als oren en ogen van de politie, actief betrokken bij de veiligheid op straat, in de wijk en in huis. In de uitvoering zijn wij voorstander van 'hard waar het moet, zacht waar het kan'.

Tussen de verschillende overheden is samenwerking belangrijk, waarbij wij zeker vanuit de gemeente een inbreng verwachten op de menselijke maat. Binnen het veiligheidshuis is afstemming tussen straf-, zorg- en (andere) gemeentelijke partners, waarin zij onder eenduidige regie komen tot een keten-overstijgende aanpak van complexe persoons-, systeem en gebiedsgerichte problematiek om ernstige overlast en criminaliteit te bestrijden.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Cittaslow

Het lidmaatschap van Cittaslow is bedoeld als richtinggevend kader en bewustwording hoe lokale gemeenschappen ondersteund en versterkt kunnen worden. Dit is ons antwoord op de wijze waarop wij invulling geven aan de 17 Global Goals (Sustainable Development Goals Verenigde Naties). Het lidmaatschap is bestemd voor gastvrije gemeenten die een duurzame samenleving nastreven waarvan natuur, agrarische productie, toerisme en sociale verbondenheid de kern zijn. In Midden-Delfland is het tevens een instrument om onze regionale identiteit te versterken en te gebruiken voor de gebiedsmarketing. Het identificeert waar onze gemeente voor staat. Voor onze inwoners is Cittaslow een 'paraplu' tussen de ruimtelijke, economische en sociale waarden binnen onze dorpen en het landschap en maakt het aansluiten bij diverse landelijke keurmerken overbodig.

De A-kwaliteit van leven en landschap vanuit de filosofie voor inwoners, ondernemers en bezoekers wordt benut om de duurzame en innovatieve identiteit van Midden-Delfland te versterken. Cittaslow is hierbij geen zelfstandig marketinginstrument, maar een filosofie die ondersteunend werkt bij de gemeentelijke doelen.

Personeel, organisatie en arbeidsmarkt

Het grootste kapitaal van een gemeente zijn betrokken medewerkers. De huidige arbeidsmarkt maakt het niet altijd makkelijk om alle functies te vervullen. Werkzaamheden blijven hierdoor liggen of vragen extra kosten voor externe inhuur. Wij verwachten van het college een goed werkgeverschap. Maak daarbij op de arbeidsmarkt gebruik van onze unieke kenmerken van het landschap, de fijnschalige structuur met betrokken inwoners en een sterke sociale cohesie. Wij verwachten betrokken medewerkers die dienstbaar zijn aan de samenleving, proactief, toegankelijk en positief naar onze inwoners en ondernemers. De aandacht is gericht op concrete producten, het bevorderen van efficiency, kwaliteit, flexibele en brede inzet van medewerkers met plezier in het werk en een duurzame inzetbaarheid.

Uit diverse signalen blijkt echter ook dat de dienstverlening verbeterd kan en moet worden. In onze visie wordt het unieke kenmerk van een fijnschalige organisatie onvoldoende benut. Wij verwachten dat de cliënt centraal komt te staan en processen en regelgeving daaraan ondergeschikt worden gemaakt. Een te grote procesmatige sturing gaat ten koste van de doorlooptijd en klanttevredenheid. Wij verwachten van het college dat zij bij de P&C-cyclus de gemeenteraad hierover inzicht biedt, afgezet tegen eigen normen en landelijke kengetallen.

Wij verwachten eveneens een benaderbaar en toegankelijk bestuur. De afgelopen jaren is gewerkt met het systeem van een dorpswethouder, maar de bekendheid hiervan is niet bij iedere inwoner bekend. Naast de eerste ambtelijke contacten dienen inwoners en ondernemers de mogelijkheid te hebben om hun vraagstukken bestuurlijk te bespreken. Deze onderwerpen zijn buiten de woonplaats meestal niet specifiek gekoppeld aan een dorp. Wij verwachten dat de drempel verlaagd kan worden door het periodiek houden van spreekuren. Die spreekuren zijn dan gekoppeld aan de portefeuille van het collegelid.

Participatie

Wij hechten belang aan de betrokkenheid van inwoners, bedrijven en organisaties. Benut hun deskundigheid en betrek inwoners bij hun eigen leefomgeving. Participatie is van meerwaarde. Tegelijkertijd moet de kwaliteit hiervan op orde zijn om betrokkenheid te houden. Hierbij is het noodzakelijk om direct bij het betrekken van inwoners duidelijk de verwachtingen en mogelijkheden te communiceren. Na afloop moet uitgelegd worden wat met de inbreng is gedaan en als hun bijdrage niet wordt overgenomen, waarom niet. Dit past bij onze stelling van 'Zeg wat je doet en doe wat je zegt'.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Informatie op orde

Door de toenemende digitalisering en de bijbehorende cyberdreigingen is digitale veiligheid van groot belang voor de gemeente. We willen slimmer werken en werken daarom vaak datagedreven. Want in een tijd waarin data in overvloed aanwezig is, kan Midden-Delfland hier gebruik van maken. Veiligheid, privacy en betrouwbaarheid staan hierbij voorop. Het is noodzakelijk dat we aandacht houden voor online veiligheid en voldoen aan de relevante informatiebeveiligingseisen. Bij het gebruik van slimme technologieën kijken we naar de waarborgen voor privacy, gelijke behandeling van personen, vrijheden en de rechtsstaat. Daarnaast willen we voorkomen dat we te afhankelijk zijn van IT-leveranciers en bestuurlijke partners.

ICT

Voor de informatievoorziening is ICT onmisbaar. De toenemende digitalisering biedt mogelijkheden om de gemeentelijke dienstverlening en bedrijfsvoering te verbeteren. In 2021 heeft de gemeenteraad ingestemd met het Informatiebeleidsplan. Dat plan is voor ons een instrument om de dienstverlening verder te verbeteren. Onlosmakelijk aan dit plan zijn lopende projecten gekoppeld, zoals de verbeterafspraken binnen het sociaal domein, de implementatie van het Digitaal Stelsel Omgevingswet en het actualiseren van de dienstverleningsovereenkomst met het Westland. Wij verwachten van het college dat zij de gemeenteraad regelmatig informeert over de ontwikkelingen en voortgang.

Opdracht aan college

- 4.1 Neem in alle raadsvoorstellen een paragraaf op hoe participatie onderdeel is geweest bij de totstandkoming van het voorstel;
- 4.2 Vergroot de toegankelijkheid en betrokkenheid van inwoners door het structureel organiseren van spreekuren door burgemeester en wethouders;
- 4.3 Neem het streven naar een duurzamere samenleving integraal op in alle beleidsvelden, bij projecten en concrete maatregelen;
- 4.4 Actualiseer het inkoop- en aanbestedingsbeleid;
- 4.5 Blijf vrijwilligers faciliteren en waarderen in hun bijdrage aan het veiligheidsbeleid;
- 4.6 Verbeter de gemeentelijke dienstverlening vanuit onze basisuitgangspunten uit dit coalitieakkoord en rapporteer hierover in de vorm van kengetallen bij de P&C-cyclus;
- 4.7 Organiseer betrokkenheid van inwoners, ondernemers en organisatie vanuit het principe 'Zeg wat je doet en doe wat je zegt';
- 4.8 Informeer de gemeenteraad periodiek over de voortgang en ontwikkelingen bij het informatiebeleid.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

5. FINANCIËN

Beheer begroting

Wij voeren een duurzaam financieel beleid met een structureel financieel sluitende begroting. Structurele uitgaven dekken wij met structurele inkomsten. Hierbij hanteren wij het principe dat de gemeente het geld beheert namens de samenleving. Middelen die het weerstandsvermogen en de budgetbehoefte overstijgen kunnen ingezet worden voor de samenleving. Prioriteit voor ons is het vergroten van de kwaliteit van de openbare ruimte. Een goede en gezonde leefomgeving is voor onze inwoners vanuit meerdere perspectieven van belang. Constatering uit het verleden is dat in Midden-Delfland structureel sprake is van het niet volledig benutten van financiële middelen. Zeker bij investeringen in de openbare ruimte is dat zichtbaar. Dit past niet in onze visie van zeg wat je doet en doe wat je zegt. Personele capaciteit is vaak een belemmerende factor die projecten uit te voeren. Wij steunen voorstellen die er op gericht zijn projecten in de openbare ruimte volgens planning te realiseren. Tevens verwachten wij in de paragraaf kapitaalgoederen voorstellen die inzichtelijk maken op welke wijze het onderhoudsniveau van de openbare ruimte structureel verbeterd kan worden.

Begrotingsproces

De jaarlijkse algemene beschouwingen zijn voor de gemeenteraad het moment om de kaders voor het gemeentelijk beleid en de financiën te stellen. In de praktijk is de beïnvloeding beperkt. Een deel van de oorzaak ligt in het feit dat vanuit het Rijk een beperkt budget beschikbaar komt voor de veelheid aan taken. Hierdoor is het grootste gedeelte van de begroting structureel bestemd voor wettelijke taken, zoals uitkeringen en vergunningen. Wij vragen van het college om in de begroting 2024-2027 over een meerjarige periode meer inzicht te bieden in de reguliere producten die de gemeente levert. In de begroting verwachten wij data over een meerjarige periode van geleverde diensten. Zorg hierbij voor efficiency door relevante en eenvoudig beschikbare data op te nemen.

Een andere oorzaak van de beperkte beïnvloedingsmogelijkheid door de gemeenteraad ligt aan het tijdschema van de P&C-cyclus. Wij willen met ingang van de begroting 2024-2027 dat voor het zomerreces in een aparte gemeenteraadsvergadering een inhoudelijke en financiële bespreking over de kaders van de begroting kan plaatsvinden. Bij dit transparante begrotingsproces verwachten wij op basis van de dan beschikbare gegevens verschillende scenario's.

Lokale heffingen

Voor huishoudens stijgen door een stijgende inflatie de kosten harder dan het inkomen. Het risico van sociale uitsluiting dreigt hierdoor voor een steeds groter wordende groep. Wij verwachten bij de belastingvoorstellen van het college dat zij hier nadrukkelijk rekening mee houden, waarbij wij ons beseffen dat ook de gemeentelijke uitgaven harder stijgen dan de inkomsten.

Voor ons is de stijging van de OZB, reinigingsheffing en rioolbelasting met de inflatiecorrectie geen automatisme. Bij voorkeur zien wij zelfs een daling hiervan. Innovatieve maatregelen kunnen daar aan bijdragen. Eventuele voorstellen tot verhoging van deze lasten voor alle huishoudens zijn inhoudelijk onderbouwd waarbij inzichtelijk is gemaakt hoe de uitgaven tot een minimum beperkt zullen blijven.

Belastingen

Het invoeren van een parkeerbelasting is niet passend in Midden-Delfland. De groei van het toerisme en overnachtingsmogelijkheden in Midden-Delfland maken het naar onze mening mogelijk om over te gaan tot het heffen van toeristenbelasting.

Grondexploitatie

Wij verwachten van het college een actualisatie van de visie op het grondbeleid. Dit is noodzakelijk door veranderende maatschappelijke inzichten op het landbouwbeleid en onze visie op versterking van het recreatieve netwerk en de biodiversiteit. Daarnaast is ook sprake van een hoge ambitie op woningbouw, waardoor aanpassing nodig kan zijn. Wij vinden het alleen verantwoord om gemeentelijk geld aan grond te besteden als middel om maatschappelijke doelen te behalen. Wij verwachten voor de begroting van 2024 van het college een visie hierop.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Opdracht aan college

- 5.1 Handhaaf het uitgangspunt van een structureel sluitende begroting;
- 5.2 Werk op basis van de paragraaf kapitaalgoederen voorstellen uit om de inrichting van de openbare ruimte structureel te verbeteren;
- 5.3 Zorg dat voor het zomerreces in de gemeenteraad het debat gevoerd kan worden over de kaders voor de begroting;
- 5.4 Voeg aan de begroting beschikbare data toe over de standaardproducten die de gemeente levert;
- 5.5 Bied de gemeenteraad een voorstel aan over de invoering van toeristenbelasting;
- 5.6 Bied de gemeenteraad een visie aan op het gemeentelijk grondbeleid.

COALITIEAKKOORD OP HOOFDLIJNEN 2022-2026

Bijlage 1

Portefeuilleverdeling burgemeester en wethouders 2022-2026

Burgemeester

Algemene coördinatie van bestuur en bestuurlijke samenwerking
Cittaslow, externe betrekkingen en representatie
Openbare orde en veiligheid
Personeel, organisatie en arbeidsmarktontwikkeling
Algemeen juridische zaken en handhaving

CDA, 1^e loco burgemeester

Financiën:

- Grondexploitaties
- Belastingen

Economische Zaken:

- Bedrijventerreinen, Bedrijvenschap Harnaschpolder
- Gastuinbouw, Greenport West-Holland
- Ondernemers en bedrijfscontacten

Buitengebied:

- Coördinatie en samenwerking gebiedspartijen
- Ontwikkeling landschap en biodiversiteit

Senioren- en ouderenbeleid

Openbare werken:

- Integraal groenbeheer
- Afvalbeleid en inzameling
- Kunstwerken, wegen, verlichting, speelplaatsen
- Begraafplaatsen

VVD, 2^e loco burgemeester

Ruimtelijke ordening en wonen:

- Omgevingswet (implementatie), Omgevingsvisie 2.0
- Woningbouwprojecten, ontwikkeling en realisatie nieuwbouw
- Woonmarkt
- Kernplannen en centrumontwikkeling
- Bouw- en woningtoezicht

Recreatie, vrije tijdseconomie en PUUUR

Verenigingen, sport en accommodaties

Beheer en exploitatie gemeentelijke gebouwen

D66, 3^e loco burgemeester

Duurzaamheid:

- Energie en warmte
- Klimaat en water
- Milieu

Mobiliteit en verkeer

Sociaal domein:

- Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)
- Jeugd
- Onderwijs
- Volksgezondheid
- Sociale zaken en arbeidsparticipatie

Kunst, cultuur en monumenten

Participatie en communicatie

Dienstverlening en digitale informatievoorziening